

Katılım ve popülizm

Toplumsal ölçek büyüdükçe doğrudan demokrasi/ katılım, popülist bir karakter kazanır. Sorun, büyük bir çeşitlilik gösteren kentlerin, geleneksel yapıda olduğu gibi tartışılmaz bir üstün erkin 'toleransları'yla sınırlı olarak mı yoksa bütün farklılıkların alabildiğine özgür ve yaratıcı demokratik bir ortam olarak mı belirleneceği ile ilgilidir.

Akin Atauz

03/04/2021

aatauz@yahoo.com

Kent ile ilişkimizi sağlam bir biçimde kurabilmek için kentlerde yaşayan insanlar olarak kentle ilgili sorunlarla ilgilenmek, yaşadığımız kent üzerinden düşünmek ve daha iyi bir kentsel yaşam için hem düşünce hem de çaba göstermek istiyoruz.

Bu durumda karşımızda şu tür sorular yığını beliriyor: Kentli bir birey olarak kent üzerinde düşüsek ve öneri geliştiresek bunu nasıl yapacağız ve etkisi ne olacak? Bunu gruplar ya da sivil toplum örgütümüz ya da medya aracılığıyla yapsak durum farklı olacak mı? Hiçbir şey yapamadığımız veya etkimiz olmadığını bildiğimiz durumda, önümüze çıkan acil bir sorun için dirensek/ protestoya girişsek, kentsel sorunlar bakımından katılım sağlamış olacak mıyız?

Kentliler olarak anladığımız katılım isteğimizi karşılayacak bir mekanizma, bir kurum hatta bizi dinleyebilecek/ yanıtlayacak hiçbir kurum bulamayacağımızdır.

Örgütlü ve sorunlar bakımından uzmanlaşmış bilgiye ve deneyime sahip yerel kent örgütleri [çoğunlukla bir grup çıkarı için (ticaret, esnaf vb. odaları) ya da kamusal yarar için örgütlenmiş (plancı, mimarlık, peyzaj, ekoloji vb. konularında uzman) meslek odaları

vb.] de kendi ilgi alanları bakımından kenti sürekli gözlem altında tutmakta ve eleştiri/ öneri ve çözüm geliştirerek, kentsel sürece katılmaya çalışmakta, ancak hiçbir uygulama olanağı hatta muhatap bulamamaktadır. Kamusal bir yarar beklentisiyle uzattığı elin boşta kaldığını görmektedir.

Toplumsal ölçek büyüdükçe artan popülizm

Karşıdan bakalım: Kentlilerden gelen dağınık, aralıklı ve kopuk-kopuk, farklı düzeylerde somut-yerel veya acil olanlarla çok genel veya oldukça kuramsal önerileri nasıl ele almalı? Hemen hemen hiçbirisi sürekli ve disiplinli bir çalışma önermeyen, sadece parlayıp-sönen talepler-öneriler/ protestolar biçimindeki sağanaklı bir katılım isteği karşısında ne yapılabilir? Kentlilerin katılımını gerekli ve yapıcı bulan bir kent yönetimi, kentlilerin katılımı için ne yapabilir? Katılımı sağlayacak mekanizmayı(ları) nasıl tanımlamalı? Uzmanlık örgütleriyle nasıl ilişki kurmalı (ya da onların katılımını nasıl sağlamalı)? Başka türlü soracak olursak, kent yönetimi ile kentliler ve örgütlü kentli gruplar arasında kentin durumu ve geleceği üzerine bir ortak çalışma platformunun demokratik-politik yapısı nasıl kurulabilir.

Genel bir modelin önerilemeyeceği ve her kentin ve kentlerin içinde bulunduğu ülkenin, o zaman dilimindeki durumuna bağlı olarak farklılıklar gösterebilecek yollar/ yöntemler geliştirebileceği, tartışmanın geldiği aşama nedeniyle zaten açıktır. Bununla birlikte, belki sadece popülizm ve katılımcı yaklaşımlar arasındaki olası ilişkilere değinerek, nasıl bir katılım modelinin kent için kalıcı/ sürdürülebilir ve güvenilebilir, verimli bir beraberliği dönüşebileceği üzerinde tartışabiliriz.

Popülizme dair genellikle bilinenleri şöyle özetleyebiliriz:

Popülizm (halkçılık) genel olarak, halkının geniş kesimi ve ortalaması için (diğer bir deyişle yurttaş tanımının içinden istenilmeyen, halkçılık iddiasındakilere muhalefet eden, genellikle aydın-entelektüel, solcu-komünist, sosyal demokrat, çoğunluk din veya mezhebinden olmayan, azınlık, LGBT+, göçmen veya mülteci vb. kesimini, ABD için

beyaz olmayan kesimlerini dışarıda bırakarak bir halk tanımı yapan) politika ve uygulama geliştiren akım için yapılan adlandırmadır.

Popülist bir yaklaşımda toplum kabaca iki kesimden oluşur: Halk ve seçkinler. Seçkinler halka karşıdır ve onu aldatarak/ sömürerek, halkın aleyhine olan kararlar alırlar. Bu nedenle çoğunluk için doğrudan yapılacak bir seçim, halkın kafasını karıştırmadan basit bir biçimde formüle edilmiş seçimler en ideal seçimlerdir.

Sadece bir tek soru, ayrıntılandırmadan ve uzun-orta erimler dikkate alınmadan, acilen çözülmeli ve sadece çoğunlukta olan halkın hakları gözetilmelidir. Gerekenleri doğrudan eylem yoluyla yapmak, doğru (popülist) politikadır. Seçim sonuçlarını hileli bulan **Trump** taraftarlarının ya da **Fransa**'da **Le Pen** taraftarlarının, **Avrupa**'nın birçok ülkesinde (başta **Macaristan**, **Polonya**, **İngiltere** gibi ülkelerde ve diğer ülkelerin yabancı/ göçmen karşıtı, beyaz ırk üstünlüğüne inanan partilerinde olduğu gibi) popülist parti uygulamaları örnek olarak gösterilebilir.

Boris Johnson yönetiminin, İngiltere'nin AB'den çıkmasını savunması veya ABD'nin uluslararası kuruluşlardan, **WHO**'dan, **Paris İklim Anlaşması**'ndan veya **Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması**'ndan vb. çıkmak istemesi popülist bir ülkenin, doğrudan kendisi için uygulamaya girmek yerine temsilcileri aracılığıyla sürekli tartışmalara girmek ve yeni kararlar almak zorunda kalmak durumunda olmayı istememesindendir.

Popülizmin genel karakteri hakkında yukarıdaki paragraflar yeterli olmamakla birlikte katılım ve katılımda doğrudan demokrasi uygulamasının geçerli olmaması, daha doğru bir anlatımla karar çevresinin büyüklüğü ile doğrudan veya temsilciler aracılığıyla katılımı arasındaki ilişkinin bazı nitelikleri bakımından yeterli bir fikir vermektedir: Toplumsal ölçek büyüdükçe doğrudan demokrasi/ katılım, popülist bir karakter kazanmaktadır.

Kent ölçeğinin etkisi

Eğer sorunu sadece kent ölçeğinde ve kentsel katılımın değerlendirilmesi açısından ele alacak olursak yeniden düşünülmesi gereken bazı konular olabilir. Öncelikle “kent” terimi elbette çok yetersiz ve elverişsizdir. Hangi kent? Megapoller mi, metropol mü, büyük kent mi, kent mi, kasaba ölçeğinde bir yerleşim mi?

Belki sadece metropol ölçeğinde bir kenti düşünmek ve arayışı bu ölçekteki bir kentte katılım süreçleri hakkında özel olarak geliştirmek daha doğru olacaktır. Bu ölçek için düşündüklerimiz belki daha küçük ve daha büyük kentler için de uyarlanarak kullanılabilecek nitelikte olabilir?

Tartışmanın ilk paragraflarında karar ölçeği büyüdükçe, doğrudan katılımın ve sorunların doğrudan katılan topluma/ halka göre formüle edilmesinin yaratabileceği sorunlara daha çok ülkesel/ bölgesel ölçeklerde bakmıştık. Karar öncesinde yeteri kadar ayrıntılı ve derin düşünme fırsatı bulunabilmesi için bu tür sorunların tartışılmasını temsilcilere bırakmanın, hem tartışmalar için gereken zaman ve ayrıntıya hem uzmanlık gereğine sahip olması hem de kararların çok taraflı benimseme/ çoğul-çok taraflı özellikler taşıması için doğrudanlığa göre daha uygun bir durum yaratabileceği düşüncesi belirmeye başlamıştı.

Kent toplumları, özellikle metropoller, genellikle büyük bir çeşitlilik ve sınıf farkları, çok fazla ayrıntılanmış toplumsal-kültürel katmanlar, yaşam biçimleri ve arayışlar-arzular vb. anlamına gelir. Bütün bu çeşitlilik, modern bir metropollerde yan yana ve birlikte bulunurlar. Ve her farklılığın kente, kamusal alana ve kentin geleceğine bakış açısı arasında büyük bir çeşitlilik/ renklilik ve uyumsuzluk olacaktır. Sorun, bu beraberliğin geleneksel kentte olduğu gibi tartışılmaz bir üstün erkin “toleransları” çerçevesinde ve onunla sınırlı olarak mı belirleneceği yoksa kentin insan hakları çerçevesinde, bütün farklılıkların alabildiğine özgür ve yaratıcı demokratik bir ortam olarak mı belirleneceği ile ilgilidir.

Sorunu, eğer sadece “katılım modeli” olarak değil de “bütün farklılıkların ve çeşitliliğin insan haklarını ve kentli haklarını dikkate alan, demokratik olarak işleyen ve çoğunluk tahakkümü içermeyen, esnek ve sürekli, yenilikçiliklere açık olabilen bir katılım modeli” arayışı olarak belirlersek, durum oldukça karmaşık, ancak kentteki yaşamın niteliklendiren ve zenginleştiren, meydan okuyucu bir özellik kazanacaktır.

‘Yeni kentlilerin’ kent kültürüne katkısı

Bütün toplumlarda/ kentlerde refah düzeyi geliştikçe uçlar, ama özellikle yoksulluk durumu törpülenecek ve giderek orta sınıf denilebilecek katman genişleyecektir. Kentte bütün ölçütler bakımından (gelir, eğitim, değerler, beğeniler, beklentiler, vb.) ortalamalara doğru bir yığılma belirecektir. Kente yeni gelenlerin de örnek alacağı kılavuz, yaklaşık olarak bu ortalamaya uygun olarak biçimlenecektir. Hatta eğer kentin aldığı göç (Türkiye kentlerinin 1950 sonrasında yakın dönemlere kadar yaşadığı gibi) çok yoğun ve kesintisiz ise yeni kentlilerin kültürleri de ortalamayı etkilemeye başlayacaktır.

Bu duruma (birçok başka nedenin de katkısıyla) kabaca (en azından Türkiye kentleri için) “muhafazakarlaşma” diyebiliriz. Popülizmin toplumsal ve politik tabanının, bu ortalamalar çevresinde yoğunlaşan muhafazakar kitle olduğu söylenebilir. Bu durumda kentler için katılım düşüncesini tasarlamak ve demokratik, çoğulcu, göstermelik olmayan ve sorunu bütün boyutlarıyla kavrayıp bütün tarafları adil ve gerçekçi bir biçimde kanatlandıran bir katılım modeli nasıl olmalıdır?

Bunun hepimiz için önemli bir soru olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle “Gezi” deneyimini yaratmış, bunun yanı sıra (küçük ya da büyük) pek çok buluşçu kentsel deneyimi yaşama geçiren kent toplumları için bu sorunun bir anlamı olması gerekir.

Haftalardır katılım/ katılımcı demokrasi/ katılımcı kent yönetimi ve katılımcı planlama ile ilgili pek çok boyutu tartıştığımız, bu nitelikler hakkında küçük tartışmalar yürüttüğümüz sorun için okuyuculardan düşünce, öneri, katkı veya eleştiri ve görüş bekliyorum. Bu tartışmanın gerçekten kolektif bir tartışmaya dönüşebilmesine büyük bir gereksinim

olduğunu düşünüyorum. Yoksa “katılım” isteğini dile getiren herkesin bu kavramı kullanırken ne istediğini tam olarak ifade etmediğini düşünmek gerekecek. Kolayına kaçmadan ve göz alıcı olmasa da somut, işlevsel, uygulanabilir ve gerçekten kentteki bütün toplumlara/ bireylere ve kurumlara çekici gelebilecek, en azından tartışmaya değer bulabilecekleri düşünceler/ öneriler geliştirmek için, büyük bir gereksinim yok mu? Bekliyor olacağım.

Akın Atauz